

De Erfgoedmonitor

Home > Onderwerpen > Archeologisch onderzoek

Archeologisch onderzoek

De ondertekening van het Verdrag van Valletta (Malta) door Nederland in 1992 was het startsein voor een geleidelijk proces van grootschalige verandering in de Nederlandse Archeologie. Hierna is het archeologiebestel omgevormd. Voor 2001 mochten alleen het rijk, gemeenten en wetenschappelijke instellingen opgravingen uitvoeren. Vanaf eind jaren '90 kwam de marktwerking op gang en in 2001 werd een tijdelijke beleidsregel ingevoerd. Deze beleidsregel maakte het voor commerciële bedrijven mogelijk om onder bepaalde voorwaarden gravend onderzoek te doen en hierover te rapporteren. Sindsdien is het archeologisch onderzoek in Nederland ingebed in een open marktsysteem en zijn concurrentie, marktwerking en zelfregulering onderdeel van de archeologie. Bedrijven en overheidsinstellingen die beschikken over een opgravingsvergunning (artikel 45 in de Monumentenwet 1988) kunnen opdrachten verwerven tot het uitvoeren van archeologisch onderzoek.

Archeologische onderzoeken

Er worden in Nederland diverse methoden van onderzoek toegepast. In de meeste gevallen wordt eerst een bureauonderzoek uitgevoerd. Hiermee wordt op basis van bestaande bronnen (bijvoorbeeld kaarten, literatuur, Archis) inzicht verkregen in de landschappelijke en archeologische kenmerken van het onderzoeks- of plangebied. Het resultaat van bureauonderzoek is een gespecificeerde verwachting ten aanzien van de aanwezigheid en aard van archeologische vindplaatsen. In de volgende stap, het Inventariserend Veldonderzoek (IVO), wordt deze verwachting getoetst en worden archeologische vindplaatsen opgespoord en (indien aanwezig) gewaardeerd. Tijdens het IVO kunnen verschillende methoden worden toegepast, zoals oppervlaktekartering, booronderzoek, proefsleuvenonderzoek en geofysisch onderzoek. Van een opgraving is eventueel sprake als een vindplaats behoudenwaardig is, maar niet in de bodem (in situ) kan worden behouden. Ook bestaat de mogelijkheid tot het uitvoeren van een archeologische begeleiding van niet-archeologische werkzaamheden. Hiertoe kan besloten worden indien een IVO niet kon worden uitgevoerd, bijvoorbeeld vanwege de aanwezigheid van bebouwing of bestrating.

Archis

De gegevens van de indicatoren in dit onderwerp zijn gebaseerd op Archis. Archis is het geautomatiseerd archeologisch informatiesysteem in Nederland. Het systeem is sinds 1992 operationeel en wordt beheerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het voorziet in de opslag van archeologische gegevens ten behoeve van de archeologische vakwereld en overheidsdiensten. In Archis worden waarnemingen, vondstmeldingen, onderzoeksmeldingen, complexen en monumenten vastgelegd door de uitvoerders van het onderzoek. We moeten ervan uitgaan dat vooral in de beginjaren van Archis niet alle archeologische onderzoeken zijn aangemeld. Pas in 2001 krijgt het melden van archeologisch onderzoek een belangrijke impuls door de introductie van de KNA. Deze schrijft voor dat alle archeologische onderzoeken voor aanvang worden aangemeld in Archis.

Indicatoren bij dit onderwerp

Archeologisch onderzoek - aantal waarnemingen

In 2019 werden er 314 archeologische waarnemingen gemeld, 25 meer dan in 2018.. Net als in 2017 en 2018 kwamen in 2019 de meeste waarnemingen uit Zeeland (100).

Archeologisch onderzoek - aantal onderzoeksmeldingen

In 2019 zijn er 4.680 archeologische onderzoeksmeldingen geregistreerd, een lichte daling ten opzichte van het jaar ervoor (5.025). De meeste meldingen kwamen uit Noord-Brabant (833), gevolgd door Gelderland (812) en Zuid-Holland (778). Het totaal aantal geregistreerde onderzoeksmeldingen in Nederland sinds 1908 komt hiermee op 74.009. De meeste meldingen kwamen uit Gelderland (13.602)..

Archeologisch onderzoek - naar type

Tot 1980 hadden onderzoeksmeldingen vooral betrekking op opgravingen. Eind jaren tachtig vormde inventariserend veldonderzoek (IVO) het grootste deel van het archeologische onderzoek in Nederland. Archeologische begeleidingen nemen vanaf 2001 geleidelijk in aantal toe tot 547 in 2015, om in de jaren daarna weer te dalen. Het aantal bureauonderzoeken piekte in 2018 met 1.360, maar liep in 2019 iets terug naar 2.694.

Archeologisch onderzoek - naar uitvoerder

Het overzicht van archeologisch onderzoek naar type uitvoerder maakt duidelijk dat het aantal uitvoerders tot de invoering van de Monumentenwet in 1988 beperkt was. Vanaf dat moment treedt een duidelijke verandering op en krijgen bedrijven een steeds groter aandeel. In 2019 bleef het aantal onderzoeksmeldingen door bedrijven ongeveer gelijk aan het jaar daarvoor, maar liepen de meldingen door gemeenten met meer dan de helft terug naar het gemiddelde niveau van de jaren daarvoor.

Archeologisch onderzoek - regionale spreiding

Inventariserend veldonderzoek (IVO) vormt de hoofdmoot van het archeologisch onderzoek in Nederland. In de afgelopen 15 jaar zijn in de centrale (Zuid-Holland, Gelderland) en zuidelijke provincies (Noord-Brabant en Limburg) de meeste IVO's uitgevoerd. Met uitzondering van de provincie Limburg zijn in deze provincies ook de meeste opgravingen verricht.